

Bjarnavísan er ort undir hrynhendum hætti, áttmælt, og er þó raunar ekki fullt mál (þ. e. sjálfstæð málsgrein) í 4. vo. Stúlbragð er klifun í upphafi vísuorða (*anaphora*), sem ekki er óalgengt í Lilju og öðrum hrynhendum kveðskap síðar og getur verið með mismunandi hætti (Hans Schottmann, *Die isländische Mariendichtung*, 1973, bls. 303, 311–13). Kunnast er 91. er. í Lilju, ákall til Maríu, áttmælt og hefur nafn heilagrar guðsmóður í upphafi vísuorða (*Skjaldedigtning B II*, bls. 414):

María, ert þú móðir skærust,
 María, lifir þú sæmd í hári,
 María, ert þú af miskunn kærust,
 María, léttu synda fári,
 María, lít þú mein þau er vóru,
 María, lít þú klökk á tárin,
 María, græð þú mein en stóru,
 María, dreif þú smyrsl í sárin.

J. S., Ó. H., S. K.

LAGFÆRINGAR OG VIÐAUKAR VIÐ ÁÐUR PRENTUÐ RIT

Bibliotheca Arnarnagæana XXXI, 1975, bls. 4, l. 13 a. n. Liosvíkinga, les: Liosvetninga.

Sama bók bls. 224. Annað dæmi þess, að kvæðisupphafið “Heyrðu himna smiður” er nefnt sem lagboði á 17du öld, er í “háttatals kvæði” (um konu), sem varðveitt er í tveimur náskyldum uppskriftum, AM 166a og 166b 8vo. Kvæðið byrjar “Fyrst í gýgjar gusti”, og er hver vísa með sínum hætti, en nafn háttarins utanmáls. 48da erindi hefst “Mynda eg mærdar spil, mens hlýði bil”, og stendur utanmáls “Eins lag og heyrdu himna smiður”; erindið er samsett af 12 vísuorðum, ekki 8 eins og venja er til. Jón Þorkelsson lét prenta þenna háttalykil í *Smástykker*, 1884–91, bls. 345–60, og eignaði Þórði á Strjúgi (sbr. *Kvæðabók úr Vigur*, inngang bls. 37).

Sama bók, bls. 400 o. áfr. Í AM 163 4to, Jónsbókarhandriti, að mestu með hendi sr. Jóns Erlendssonar, eru tilvísanir utanmáls í “codex Arianus” (Katalog AM I 443). Þar mun líklega átt við lögbók Ara Jónssonar.

Sjöfíu ritgerðir helgaðar Jakobi Benediktssyni, 1977, bls. 408. Rit-

hátturinn *hallfridar* (fyrir *-fredar*) er ekki neitt einsdæmi, sjá Hallfreðar sögu, útg. Bjarna Einarssonar, 1977, bls. xli.

Gamall kveðskapur (= Íslenzk rit síðari alda 7), 1979. Á bls. 30 og 31 er nefndur “Vidbæter um Köngs Rijked danmørck og fleira smävegis” í ÍB 512 8vo, handriti skrifuðu í ársbyrjun 1802 á Búrfelli í Grímsnesi, og talið að þessi viðbætur muni þýddur úr dönsku, líklega eftir forriti frá 17du öld. Hvorugt er rétt. Viðbæturinn er skrifaður eftir bók um lönd og ríki og þjóðir í heiminum sem prentuð var í Hrappsey 1779 og kölluð Ný-yfirskoðuð Heimskringla (hér á eftir skammstafað NHkr.); hún er að mestu þýdd úr þýzku, en málfærið er dönskuborið og efnið mjög úrelt, sjá Safn Fræðafélagsins VI, 1928, bls. 42–4.

Kaflarnir sem skrifaðir hafa verið upp úr Hrappseyjarbókinni eru þessir:

NHkr. bls. 162–74, “Um Koongs-Riiked Danmørk”.

NHkr. bls. 144–7, “Um Koongs-Riiked Skotland, sem nw er sam-einad þeirre Eingelsku Cronu” og “Um Hiberniam edur Irland, sem og so liggur under Einglands Cronu”. Hér hafa blöð tynzt úr Búrfellskverinu, svo að eftir er einungis upphaf kaflans um Skotland og niðurlag kaflans um Írland.

NHkr. bls. 292–6, “Um þa Johannita, edur Malteser Riddara, og um Eyuna Malta”. Í kaflanum eru tvær klausur bæði á latínu og íslenzku, en í uppskriftinni er latínunni sleppt.

NHkr. bls. 311–14 (um kristniboð á Norðurlöndum og víðar, hefst á Ólafi Tryggvasyni, endar á aftöku Jóns biskups Arasonar og sona hans).

NHkr. bls. 327–8, “Um Prentverksins Uppruna”.

Sama bók bls. 73 og 83. Bæjarheitið Kross er á Suðurlandi bæði til í Landeyjum og Ölfusi. — Meðal fuglanafna fyrir framan úlflið gæti verið ‘lófi’, sbr. ‘ló’, ‘lóa’ (og 668du gátu í safni Jóns Árnasonar).

Gripla IV, 1980, bls. 42, l. 15, veid, torkennilegt merki yfir síðasta staf á að lesa -ur.

Sama bók, bls. 45, § 43. Þá glataða uppskrift Snorra Eddu eftir Codex Wormianus, sem hér er nefnd, hefur Árni Magnússon sjálfur gert og léð Páli Vídalín, sjá P.V. Skýringar yfir fornyrði lögbókar, 1854, bls. 94.

Sama bók, bls. 60 nmgr. Legangrias, les: Legangrius.

Sama bók, bls. 61, § 123. Í Series bls. 47 hefur Þormóður það eftir Birni á Skarðsá að Jón biskup Halldórsson hafi verið kostgæfinn “in promovendis patriæ antiqvitatibus”.

Eldur er í norðri, Afmælisrit helgað Sigurði Þórarinssyni, 1982.

Greininni "Greifi úr Svíþjóð og bragsmiðir af Íslandi" var einkum ætlað að benda á þá hlutdeild sem Johan Oxenstierna átti í tóbakslofgerð Íslendinga og í annan stað að segja frá tóbaksvísu sem Grunnavíkur-Jón kunnir eða hafði sjálfur búið til, en að öðru leyti er hún til lítillar hlítar. Kvæði um tóbak í 17du aldar handritum munu fleiri til en nefnd voru; Jón Samsonarson hefur einkum bent mér á Lbs. 956 8vo. Í bréfum íslenzkra manna til Ole Worms prentuðum í Bibliotheca Arnarmagnæana VII, 1948, er minnt á tóbak (fyrst árið 1631), sjá orðið 'tobacco' í registri, og í Eimreiðinni IV, 1898, er ritgerð eftir Ólaf Davíðsson, "Tóbaksnautn á Íslandi að fornu". J. H.

KERSKNIVÍSA Í KIRKJUBÓK

Í SKÁLHOLTSBÓK yngri (AM 354 fol.), sem var lögbók Skálholtsdómkirkju frá því að hún var skrifuð og fram undir 1700, hefur ýmislegt verið krotað á spássíur og auðar síður, sbr. greinina 'Af Skálholtsvist Skálholtsbókar yngri' í þessari Griplu, bls. 197–200.

Ein þeirra blaðsíðna sem upphaflega hafa verið auðar er 47v, og þar má lesa eftirfarandi vísu, sem eftir skriftinni að dæma hefur trúlega verið páruð í bókina á biskupsárnum Odds biskups Einarssonar (1589–1630) ellegar Gísla sonar hans (1632–38):

Þat vil eg sei[gia] þier þydust droz
þo hann sie fallinn nuna
adan stod honum vt vit fios
þa aptan sæ hann æ kuna.

Til skýringar á texta skal þess eins til getið að *fallinn* í 2. vo. sé svipaðrar merkingar og *sinfallinn*, sem Fritzner hefur dæmi um úr kristinrétti Árna biskups í orðabók sinni.

Ólíklegt verður að telja að Skálholtsprestur eða kennari hafi skrifað þennan skáldskap í lögbók staðarins með kristinrétti og biskupaskipunum, en fremur ætlandi að skólapiltur hafi verið að verki, þó að til þess hafi þurft nokkra birtæfni.

Svo er að sjá sem vísan hafi verið skafin, eins og fleira sem skrifað hefur verið á blaðsíðuna, en ekki hefur verið skafið fjarska rækilega, og fyrir bragðið hefur varðveist hér lausavísa af þeirri skáldskapargrein sem ekki hefur átt jafn-greiða leið að kálfskinni og pappír og margt annað.

S. K.